

Rikare fågelliv i våtmarken

CHRISTER JOHANSSON
christer.johansson@gof.nu
Fågelskyddskommittén
Göteborgs Ornitologiska
Förening
På uppdrag av Sveriges Orni-
tologiska Förening

En studie av fågellivet i 12 spillvattenvåtmarker i Sverige

Introduktion

Spillvattenvåtmarker är förmodligen bland de mest fågelrika våtmarkerna vi har i landet. På grund av ständig tillförsel av näring och därmed god födotillgång blir tätheten av häckande och ras-

tande fåglar ovanligt stor. I allmänhet ligger dessa anlagda våtmarker tätortsnära och är ett viktigt inslag för den tätortsnära rekreativiteten. Detta i kombination med våtmarkens näringsrenande funktion gör att denna våtmarkstyp borde bli vanligare i landet!

Tre miljömål gynnas!

Sverige har idag tre miljömål som skulle gynnas av att antalet spillvattenvåtmarker skulle bli fler. Det är få åtgärder som skulle vara mer kostnadseffektivt att göra för att gynna flera olika miljömål. Lägg därtill viktig rekreativmiljö för att öka välbefinnande och minska stress i samhället. De tre miljömålen är **myllrande våtmarker, ingen övergödning samt ett rikt växt- och djurliv.**

Miljömålet myllrande våtmarker handlar bl.a. om anläggning av nya våtmarker. Till 2011 har ca 5700 ha ny våtmark anlagts. Det återstår ca 6000 ha innan miljömålet på 12 000 ha anlagd våtmark till 2020 uppnåtts. Skulle varje kommun i landet (290 kommuner) anlägga en spillvattenvåtmark på 20 ha vore miljömålet löst.

Miljömålet "ingen övergödning" handlar om att halterna av övergödande ämnen, framförallt kväve och fosfor skall minska i miljön. Ett genomsnitt av de presenterade våtmarker renar per hektar ca 1000kg kväve/år. Vid anläggning av 6000 ha spillvattenvåtmarker skulle ytterligare 5800 ton kväve kunna renas bort. Idag tillförs haven ca 100 000 ton kväve årligen. Alltså en minskning med ca 6%.

För fosfor skulle motsvarande rening per hektar bli 38 kilo/år. Totalt motsvarar detta 218 ton avskilt fosfor. Idag tillförs haven ca 4000 ton fosfor årligen. Alltså en minskning med drygt 5% fosfor/år.

Ett rikt växt- och djurliv är svårt att räkna på teoretiskt. Men om man som exempel antar att 0,5 par sothöna häckar per ha anlagd våtmarksyta skulle antalet häckande sothöns öka med 2900 par. Idag häckar det ca 42 000 par i Sverige. (SOF, 2012). Alltså ett tillskott med 7%.

Räknar man kostnader för att anlägga nya spillvattenvåtmarker och använder ett snitt över de presenterade våtmarkernas anläggningskostnader blir kostnaden ca 80:-/kg för varje kilo avskilt kväve d.v.s. 464 miljoner. Motsvarande investering i reningsverken motsvarar ungefär dubbla kostnaden d.v.s. 160:/kg d.v.s. totalt 920 000 kronor.

För fosfor blir kostnaden 1550:-/kg av-

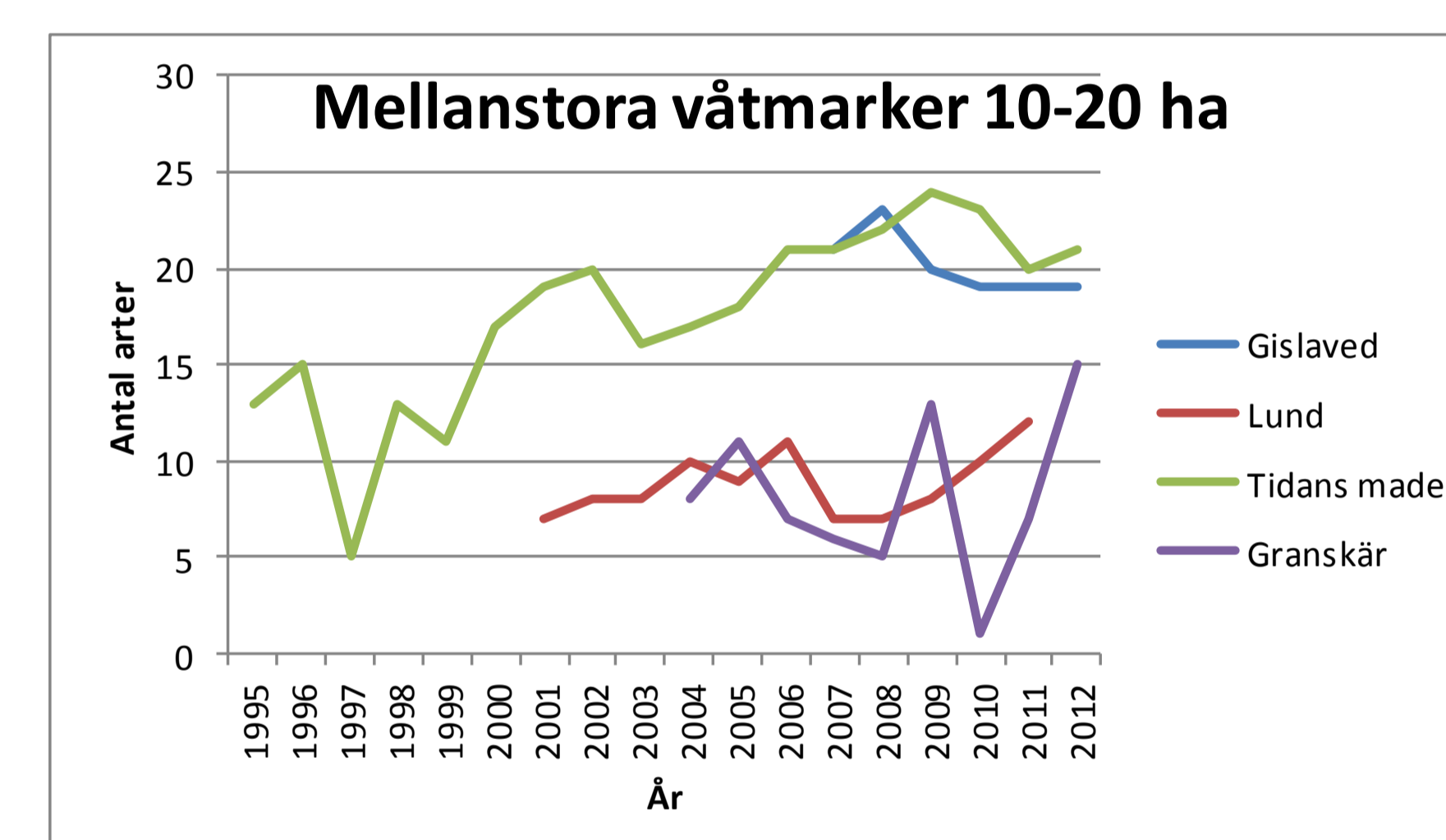
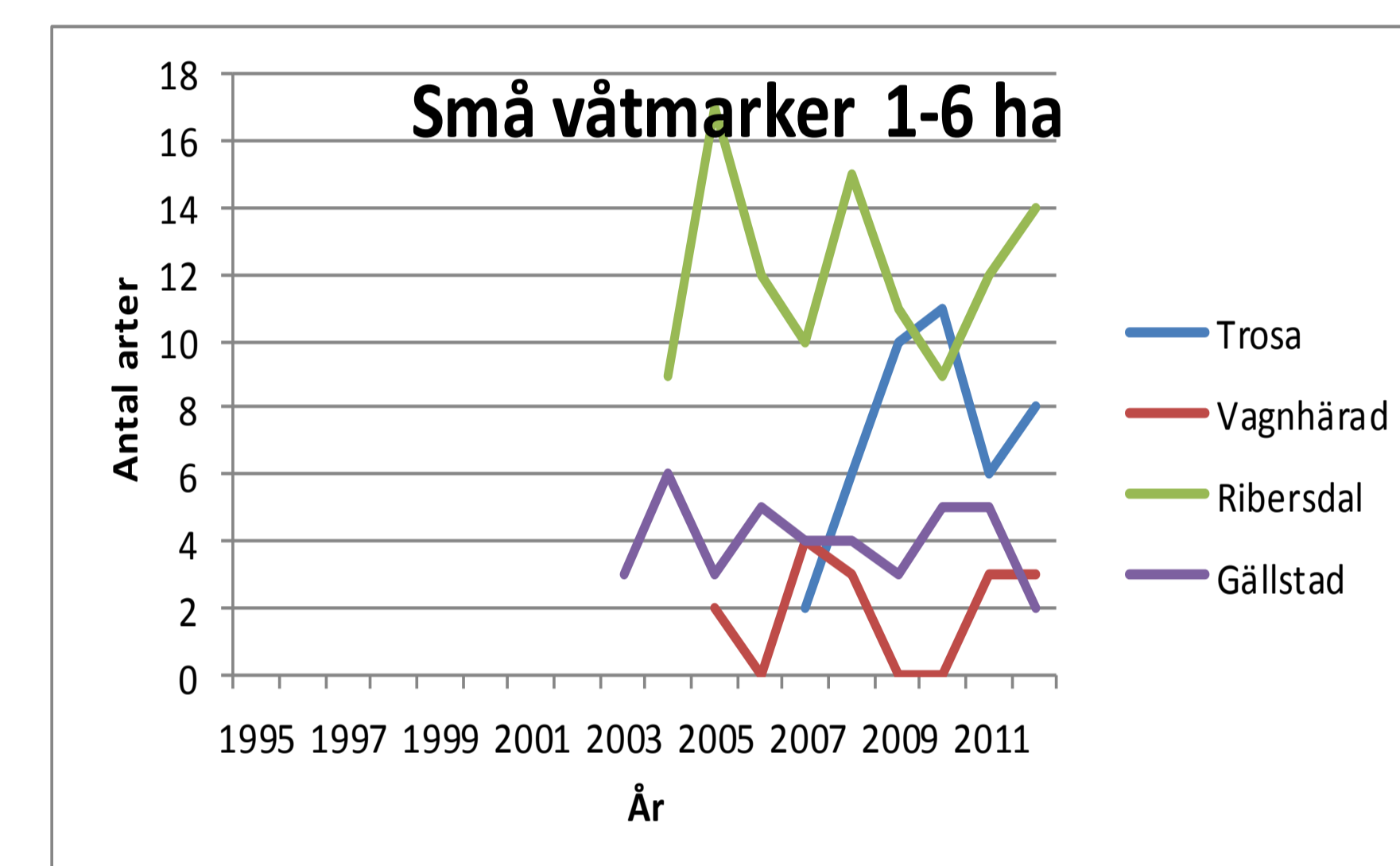

skilt fosfor d.v.s. ca 340 miljoner kronor. Motsvarande siffra för att bygga ut reningsverken ligger på 5500:-/ kg d.v.s. tre gånger så dyrt 1,2 miljarder kronor. (baseras på uppgifter från ett examenarbete; vid Linköpings Universitet Flyckt 2010)

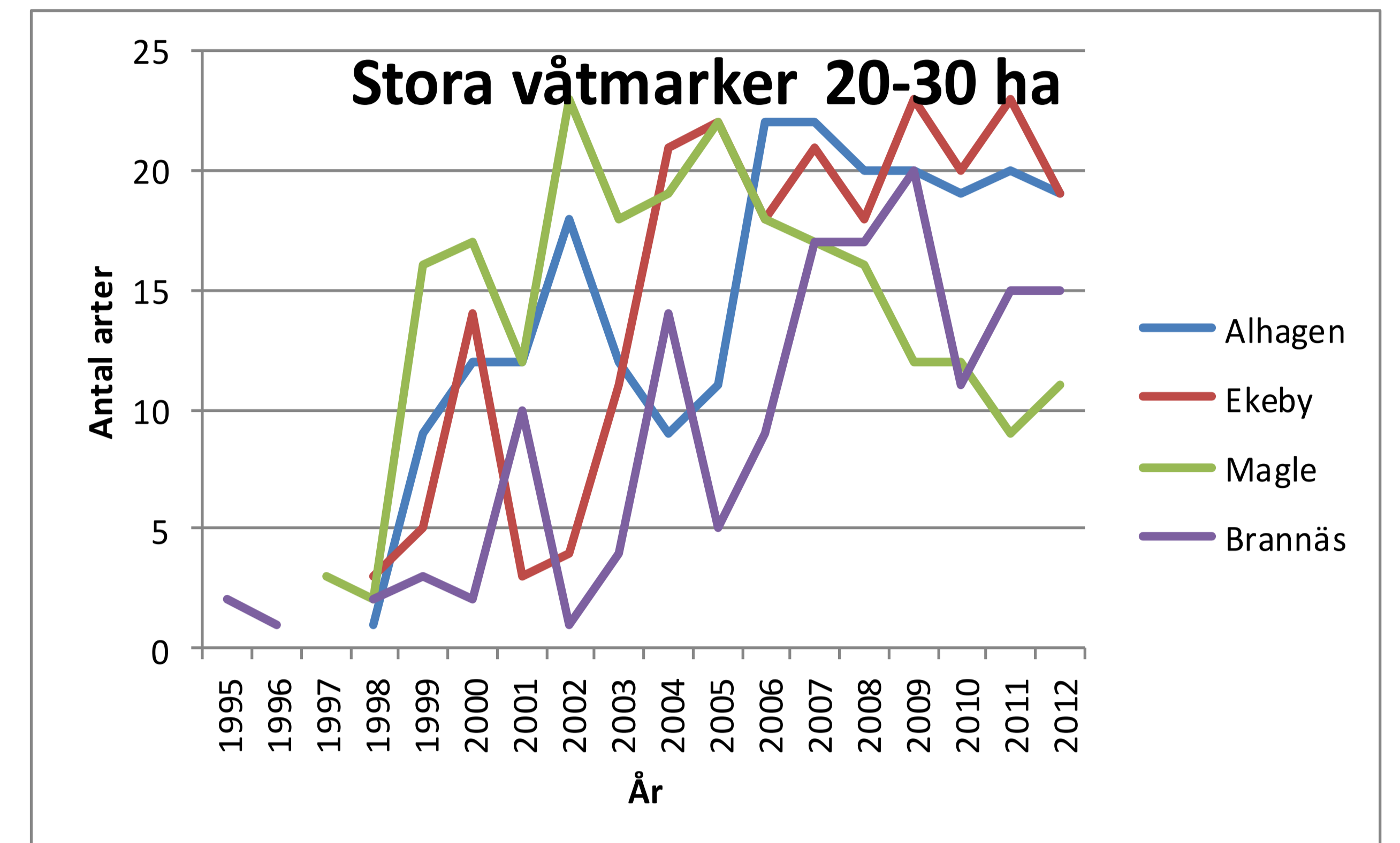
Slutsatser från rapporten

Storleken är viktig!

Det finns ett klart samband mellan storlek på våtmarken och antalet arter. Mindre våtmarker har sällan mer än 5 arter. Ligger de dock strategiskt i landskapet med andra våtmarker i närområdet kan de dock hålla betydligt fler arter, vilket våtmark Ribersdal visar. I större våtmarker > 10 ha stora kan man förvänta sig över 10 etablerade våtmarksarter.

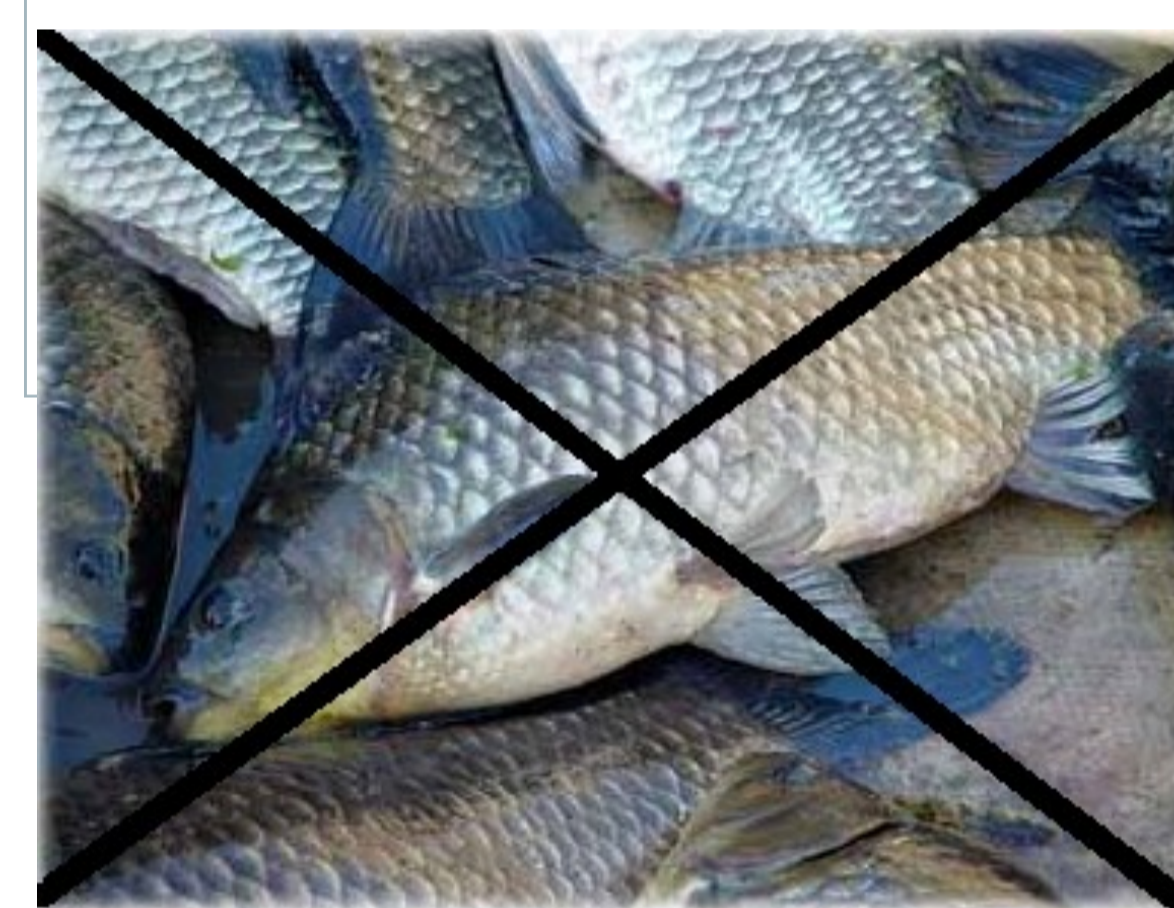

"Storleken har betydelse liksom omgivningen"

"Fågel eller fisk?"

Fisk är negativt för fågelvåtmarken
S speciellt karp!

Variation i biotoper

Stor variation av biotoper skapar många födonischer och därmed också fler arter. Det är Alhagen ett exempel på. Våtmarker med varierande djup, sumpskogar, mosaikartade vassmiljöer är sådana exempel.

Regelbunden skötsel är viktigt!

Våtmarker är föränderliga biotoper som måste skötas. Eftersom bete för det mesta är uteslutet i denna typ av våtmarker återstår slåtter. Det är därför viktigt att man tänker noga på detta vid anläggandet så regelbunden slåtter kan utföras. Vid Brannäs och Tidans mader är slåttern kraftigt eftersatt. Detta har satt tydliga spår på fågelfaunan. Överväxta örter är en annan vanlig syn och ger sällan några häckande fåglar. Lösningar är regelbunden hävd. Fågelfaunan reagerar förvånansvärt fort på skötselåtgärder. Vid Granskär genomförs 2011 en fräsning av vegetationen. En positiv reaktion av våtmarksfaunan skedde genast under 2012.

"Våtmarken måste skötas om"

Följ de goda exemplen!

1:a plats Ekeby våtmark, Eskilstuna

Analysen för våtmarken i Ekeby tyder på väldigt stabila och goda förhållanden för både häckande och rastande arter. En stor skratmås koloni är säkerligen betydelsefull för att skapa skydd åt de åtskilliga sothöns och simänder, dykänder och doppingar som häckar och rastar i våtmarken.

2:a plats Gislaved våtmark

En relativt nyetablerad våtmark med stor rikedom av arter. Våtmarken befinner sig i ett klimaxstadium vad gäller art- och individrikedom. Den positiva utvecklingen för blå-bärd arter och vegetarianer och animalister tyder på stabila förhållanden, liksom grundna vattentillstånd och rik vegetation (både under och övervattenväxter).

Rekreation och pedagogiska exempel

Spillvattenvåtmarkerna kan bli viktiga rekreativmiljöer och pedagogiska exempel på hur kretslopp knyts. Flera av våtmarkerna, t.ex. Alhagen, Ekeby, Trosa och Gislaved har föredömliga informations skyltar som beskriver hur reningsprocessen går till. I Alhagen driver naturskolan sitt arbete och utflykter i denna miljö måste betecknas vara närmast optimal ur pedagogisk synpunkt. I Ekeby har ornitologiska föreningen sina lokaler vilket bidragit till ett gott samarbete mellan fågelföreningens medlemmar och reningsverkets företrädare. Med samarbetet finns även möjlighet att snabbare reagera på förändringar i miljön.

Sveriges Ornitologiska Förening